

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A családjogi tartás a Ptk. Családjogi Könyvének tükrében

Szerző: Dávidáné dr. Bacsó Marianna

Nyíregyháza, 2017. március 8.

I. Bevezetés

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) a családjogi rendelkezések körében is jelentős változásokat hozott a Negyedik Könyvben, a Családjogi Könyvben (Csjk) találhatóan, és egyidejűleg a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952.évi IV. törvény (Csjt.) hatályát veszttette.

A Csjt.-hez képest a Csjk. szemléletbeli változást is hozott, részletesebb, áttekinthetőbb szabályozást ad amellet, hogy sok helyen a Csjt-ben foglaltakat is megtartja, de új rendelkezéseket is megfogalmaz, illetve a korábban kialakult bírói gyakorlatot törvényi szintre emelte.

A Családjogi Könyvben a jogalkotó a tartásra vonatkozó rendelkezéseket rendszertanilag különböző részekben és címek alatt helyezte el, azonban olyan közös szabályokat alkotott, amelyek nemcsak a rokонтartásra, hanem a házastársi tartásra és az élettársi tartásra is vonatkoznak, ezért tulajdonképpen családjogi tartási szabályokról ¹beszélhetünk.

A Csjk. új struktúrája szerint szabályozott összes tartásnak van egy általános része, és ehhez kapcsolódnak a tartás különös esetei: a kiskorú, a továbbtanuló nagykorú gyermek tartása, a házastársi tartás, és az élettársi tartás.

A családjogi tartás szabályozása azon alapul, hogy a családtagok felelősséggel tartoznak egymásért, támogatni kötelesek egymást², és Magyarország Alaptörvénye is rögzíti ezeket az elveket. (L.cikk, XV.cikk...)

A következőkben a családjogi tartással szeretnék részletesebben foglalkozni.

II. A rokонтartás közös szabályai³

-
- 1 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013. 300.o-
 - 2 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

1.

Általánosságban megfogalmazható, hogy a rokontartásnak kettős feltételrendszere van, - mely a Csjt-ben foglaltakkal azonos módon került szabályozásra, ami - egyrészt a tartást igénylő oldalán, másrészt a kötelezett oldalán jelentkezik, de vannak eltérések is az új szerkezetből adódóan.

A tartást igénylő oldalán a feltételek: - a jogosult rászorul a tartásra, - objektív elem-

- a rászorultság tekintetében önhiba nem terheli. -

szubjektív elem -

- nincs olyan házastársa, volt házastársa, vagy volt

élettársa, aki a tartására kötelezhető

Ebben a részben új elem az, hogy a Ptk. megjelöli a volt élettársat is.

- az érdemtelenység hiánya a fentiekén túl további feltétel

A kötelezetti oldalon változatlan a feltétel: - a teljesítőképesség.

Ez a kiskorú tartása kivételével valamennyi egyéb tartásnál szükséges feltétel. (nagykorú gyermek, házastárs, illetve élettársi tartás)

A Ptk. az ítélkezési gyakorlat egységesítésének elősegítése érdekében - Csjt-től eltérően - kidolgozta az érdemtelenység⁴ fogalmát, főszabályként a 4:194.§ (2) bekezdésében, mely során figyelembe vették egyrészt a házastárs, másrészt a továbbtanuló gyermek vonatkozásában meghozott két polgári elvi döntést. (V.PED, XXIX.PED)

- kifejezetten a nagykorú személy érdemteleniségére vonatkozik,

- olyan magatartás valósítja meg, amelyet a tartást igénylő személy, vagy a tartásra kötelezett személlyel, vagy a tartásra kötelezett vele együttélő hozzátartozójával szemben valósít meg,

- vagy maga a jogosult életvitele,

- és hogy ez a magatartás, illetve életvitel alapot adjon arra, hogy a tartás ne legyen a kötelezettől a közfelfogás alapján elvárható.

A házastárs, az élettárs és a továbbtanuló nagykorú gyermek érdemteleniségére vonatkozóan a Ptk. különös szabályokat állapít meg, melyek részben eltérnek a fenti főszabálytól.

3 Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V.törvény 4:194.§

4 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Körös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

A Ptk. a Csjt.hez képest szigorítást tartalmaz a szülővel szemben. Ha a szülő tartási, gondozási, nevelési kötelezettségének eleget tett, de ha kirívóan súlyos magatartást tanúsított a gyermekkel szemben, a gyermek hivatkozhat a szülő érdemteleniségére. Ezt a (3) bekezdés tartalmazza.

A Ptk. új struktúrában helyezi el a tartási kötelezettség alapvető szabályait, meghatározza a tartásra kötelezettek és jogosultak körét, valamint a tartási kötelezettség és a tartásra jogosultság sorrendjét (4:196.§-4:203.§)

A törvény külön taglalja a kötelezettek és jogosultak körében

- az egyenesági rokonok (szülőt a gyermekével, és a gyermeket a szülőjével szemben, távolabbi egyenesági rokonok) tartási kötelezettségét,
- az oldalági rokon tartását, a testvértartást,
- a mostohagyermek tartását,
- a mostoha és a nevelőszülő tartását.

Kiemelendő a fontosabb változások körében, hogy a Ptk. definiálja a mostohagyermek fogalmát, amikor kimondja a 4:198.§ (1) bekezdésében, hogy a *vele együtt élő házastársának olyan, tartásra szoruló kiskorú gyermeke, akit házastársa az ő beleegyezésével hozott a közös háztartásba. Meg kell említeni itt azt is, hogy a mostohagyermek tartásának kötelezettsége csak természetben történő tartást jelent és a (2) bekezdés kimondja, hogy a mostohaszülő tartási kötelezettsége nem érinti a vérszerinti szülő tartásdíj fizetési kötelezettségét.*

Ez utóbbi azt jelenti, hogy a mostohaszülő tartási kötelezettsége csak másodlagos jellegű.

Ezen meghatározás alapján egyértelmű, mivel a törvény nem definiálja a mostohaszülő fogalmát, hogy mostohaszülő a szülőnek a házastársa, aki beleegyezett abba, hogy a házastársa gyermekét a közös háztartásban nevelik⁵.

Meg kell említeni azt is, hogy új elemként megjelenik a Ptk.-ban a nevelőszülő_fogalma, akit a 4:199.§ (2) bekezdés olyan személyként definiál, aki a saját háztartásában tartósan, hosszabb időn át úgy gondoskodott a gyermekről, hogy nem vérszerinti szülője, nem örökbefogadó szülője és nem

5 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

mostoha- és szülője. De, ez nem azonos a nevelőszülővel, aki a gyermeket a gyermekvédelmi gondoskodás keretében ellenszolgáltatás fejében tartja és gondozza⁶! Ez utóbbinak ugyanis tartási igénye nem lehet.

A sorrendiséget részletesen meghatározza a Ptk. a 4:202.§-ban, de attól a felek megállapodással eltérhetnek. Főszabályként kimondja, hogy a kiskorú gyermek mindenkit megelőz, és elsősorban jogosult a tartásra.

Új rendelkezés azonban az, hogy a Csjk. megakadályozni törekszik a jogosult részéről történő egyoldalú sorrendmódosítást, különösen, ha azt annak az általános polgári jogi tilalomnak a megszegésével kívánja elérni, mely szerint felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat (1:4.§ (2) bekezdés). Ennek megfelelően a Ptk. kifejezetten tiltja azt, hogy a tartást igénylő arra hivatkozással forduljon távolabbi rokonához tartási igényével, hogy a közelebbi sorrendben előrébb álló rokonnal szemben érdemtelensége miatt ezt érvényesíteni nem tudja.

A bíróság is eltérhet a sorrendtől a 4:203.§ alapján kérelemre, indokolt esetben, például méltányolható körülményekre figyelemmel.

A Ptk. a volt élettárs tartásra való jogosultságát eltérően szabályozza, hiszen közös gyermek hiányában nem érvényesíthet a volt élettárs tartási igényt, akkor azonban igen, ha közös gyermek származott a legalább egy évig fennálló kapcsolatból.

A tartás módjának meghatározása (4:204.§) során nagy hangsúlyt kap a tartást igénylő és a tartásra kötelezett megállapodásának lehetősége.

A tartás mértékének (4:205.§) szabályozása a kialakult ítélkezési gyakorlatra épül, mely korábban törvényi formában nem jelent meg.

Az (1) bekezdés rögzíti az új rendelkezést, hogy a tartás mértékét a bíróság mérlegeléssel állapítja meg, figyelembe véve a jogosult indokolt szükségleteit és a kötelezett teljesítőképességét.

⁶ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Körös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III./VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

Új az is a Ptk-ban, hogy az indokolt szükségletekre helyezi a hangsúlyt, és nem a létminimumra szorított szűkös tartásról van szó, hanem a jogosult valóban indokolt ésszerű költségeit kell átlagos megélhetési színvonalat biztosítva, egyéniesítve fedezni. A (3),(4) bekezdések tovább részletezik milyen helyzetben válik a jogosult rászorulttá. Pl. gyermekkor, időskor, betegség, fogyatékosság miatt, olyan szükségletek mellett mint a lakhatás, ételmezés, ruházkodás. Kiskorú esetén a Csjk. kiemeli a nevelés, a szükséges taníttatás költségét, idős beteg, fogyatékkal élő személyeknél a gondozás, ápolás, gyógykezelés költségeit⁷.

Új rendelkezés a tartáskiegészítés szabályozása, mely az (5) bekezdésben található.

A (6) bekezdés határozott arányt jelöl meg a teljesítőképességgel kapcsolatban *„a kötelezettel szemben érvényesíthető összes tartási igény a jövedelme felét nem haladhatja meg”*.

A tartás módjaként (4:206.§) a Ptk. a Csjt-től eltérően kimondja, hogy

- elsődleges teljesítési mód a pénzben történő szolgáltatás,
- megállapodás hiányában bármelyikőjük kérelmére a bíróság elrendelhet más teljesítési módot, ha a felek körülményeire tekintettel indokolt, de ennek korlátja, ha a másik fél tiltakozik ellene,
- a tartásdíjat időszakonként előre kell fizetni.

A tartásdíj meghatározása (4:207.§) során a Csjk. nem tartja fenn a százalékos marasztalás lehetőségét, - ez alapvető eltérés a Csjt-hez képest - és egyértelműen kimondja, hogy a tartásdíjat határozott összegben kell meghatározni. Rendelkezik a tartásdíj összegének automatikus emelkedéséről - *hogy a tartásdíj évente, a következő év első napjától a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett éves fogyasztói árindex növekedésének mértékével - külön intézkedés nélkül* - *módosul* figyelemmel arra, hogy a határozott összegű megállapítás a jogosultnak ne okozzon érdeksérelmét.

Az új szabályozás, hogy a szülő érdekében a járási hivatal is indíthat pert (4:208 §), de csak a szülő egyetértésével, viszont nem rendelkezik az ügyészről.

⁷ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

A (2) bekezdés alapján pert indíthat az a kötelezett, aki a jogosultat gondozza, illetve tartásáról maga gondoskodik akár természetben, akár pénzbeli szolgáltatással teljesíti a tartást. Nem írja elő a törvény a saját háztartásban gondozás kötelezettségét, ellentétben a Csjt-vel.

A Ptk. egyértelműen hangsúlyozza, hogy a tartás alimentációs jellegű szolgáltatás, amelynek az a célja, hogy a jogosult életfenntartását, szükségleteinek fedezésével járó kiadásait biztosítsa.

A (3) bekezdés új elemet tartalmaz egy különös elévülési jellegű határidőt⁸, amikor kimondja, hogy a tartás iránti követelést 6 hónapnál régebbi időre akkor lehet visszamenőlegesen érvényesíteni, ha a jogosult a követelés érvényesítésével alapos ok miatt késlekedett, de 3 évnél régebbi időre nem teszi lehetővé a tartási igény érvényesítését.

A 4:209.§ (1) bekezdés a tartás időtartamaként főszabályként a határozatlan idejű tartás bírósági elrendelését mondja ki, míg a (2) bekezdés a határozott időre, illetve meghatározott feltétel bekövetkeztéig elrendelhető tartásról szól, amit a családjogi tartás valamennyi esetén alkalmazni kell. Ez utóbbi a házastársi tartás körében és a továbbtanuló nagykorú gyermek esetében alkalmazható, ha a jogosult rászorultsága megszűnik, vagy a feltétel bekövetkezik.

Figyelemmel arra, hogy a családjogi tartás tartós jogviszonyt hoz létre a felek között, a Ptk. másként kezeli azt a tartást, amelyet a bíróság állapított meg és azt, amelyet a felek megállapodása hozott létre. (4:210.§)

A felek megállapodása egy szerződés, de mivel családjogi tartásról rendelkeznek, nem kötelmi jogi igényről, ezért a Ptk. a megállapodás kifejezést használja. Ha a felek állapodtak meg a tartás mértékében és módjában, nem kérheti a tartás megváltoztatását az, akinek a körülmények megváltozásának lehetőségével a megállapodás időpontjában számolnia kellett, vagy akinek a körülmények megváltozása felróható. Ez összhangban áll a tartós jogviszonyban álló felek közötti szerződésnek a bírósági módosítására vonatkozó kötelmi jogi rendelkezésekkel, a 6:192.§ szerinti szabályozással, mely szerint nem elégséges a megváltozott körülmények előidézte lényeges jogi érdeksérelem, hanem többletfeltételek is szükségesek. Pl. az, hogy a körülmények megváltozásának

8 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

lehetősége a szerződés megkötésekor nem volt előre látható, illetve a körülmények megváltozását nem a jogi érdekeiben sértett idézte elő⁹.

A Csjk-ban nincs külön szabály a tartásdíj felemelésére vonatkozóan.

A 4:210.§ (2) bekezdés új rendelkezést hívott életre, a munkáltató tájékoztatás-adási kötelezettségét, mely szerint *a tartásra kötelezett járandóságát folyósító szerv vagy személy a jogosultat - kérelmére - köteles tájékoztatni a kötelezett munkabérének és egyéb juttatásának összegéről.*

A tartási kötelezettség megszüntetésének (4:211.§) módjait külön §-ban a Csjt-hez képest részletesen szabályozza a Csjk. Az (1) bekezdésben azt, hogy *az a személy, akinek kezéhez a tartásdíjat folyósítják, köteles a bíróságnak bejelenteni, ha a jogosult tartásra való rászorultsága megszűnt.*

Ebben az esetben a bíróság a tartási kötelezettséget peres eljárás lefolytatása nélkül szünteti meg, végzéssel.

Új rendelkezést, szankciót állapít meg az (1) bekezdés második mondatában, amikor akként rendelkezik, hogy *e kötelezettségének elmulasztásából eredő kárért a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint felel.* Ez nem azt jelenti, hogy az életfenntartás céljára felhasznált tartásdíj visszakövetelhető, hanem a kötelezett kárként - Pl. utazási költsége, kiesett jövedelem megtérítése - megtérítését követelheti a jogosulttól a kárfelelősség általános szabályai szerint.

A (2) bekezdés a kötelezett számára biztosít lehetőséget arra, hogy kérje a bíróság előtt a tartás megszüntetését amennyiben a jogosult nem tett eleget a bejelentési kötelezettségének, vagy ha a körülmények megváltozása folytán a tartási kötelezettségének alapjául szolgáló feltételek már nem állnak fenn.

9 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

A Csjt. nem tartalmazott külön rendelkezéseket a tartás megszűnésével kapcsolatban, ezzel ellentétben a Csjk. kifejezetten megállapítja (4:212.§), hogy *a tartáshoz való jog megszűnik a jogosult halálával, míg a tartási kötelezettség a kötelezett halálával megszűnik*. Mindkét oldalon személyhez kötött jogról, illetve kötelezettségről van szó, ami a halállal megszűnik, azonban a kötelezett haláláig esedékessé vált, de meg nem fizetett tartásdíj átszáll az örökösre.

Az új törvény a rokontartás általános szabályain túl külön nevesíti a kiskorú és a nagykorú gyermek tartásával összefüggő különös szabályokat.

2. A kiskorú gyermek tartása

A kiskorú gyermek tartása speciális, ezért a Csjk. részletesebb szabályokkal rendezi. A törvény kifejezetten kimondja, hogy a szülőknek a kiskorú gyermekükkel szemben fennálló tartási kötelezettségére mögöttesen a rokontartás közös szabályai is irányadók. (4:213.§)

A Csjt. a kiskorú rászorultságára vonatkozóan rendelkezéseket nem tartalmazott, ezzel szemben a Ptk. 4:214.§ a kiskorú gyermeknek a tartásra való rászorultsága mellett vélelmet állít fel, mely megdönthető annak bizonyításával, hogy a kiskorú nem szorul rá a tartásra. (a gyermek személyes életkörülményei, jövedelmi viszonyai folytán képes a saját eltartásáról egészben, vagy részben gondoskodni, pl. már nem tanul, munkaviszonyt létesít, rendelkezhet munkával szerzett keresményével, vagy vagyonnal rendelkezik).

A vélelem alkalmazásának lehetősége túlnyúlik a nagykorúság határán.

A törvény új rendelkezésként kimondja, hogy a rászorultság vélelme a gyermek nagykorúságának elérése után, legfeljebb a gyermek 20. életévének betöltéséig érvényesül, ha középfokú iskolai tanulmányokat folytat.

Speciális szabály, hogy a kiskorúval szemben az érdemtelenység nem érvényesül, mert a tartásra érdemtelen csak nagykorú jogosult lehet. Ebből az következik, hogy a 18. életévét betöltött, de 20. életéve alatt lévő középfokú iskolai tanulmányokat folytató gyermek érdemtelenségének

megállapítására már sor kerülhet, mert a belátási képességgel rendelkező nagykorútól elvárható, hogy ne tanúsítson olyan súlyosan felróható magatartást, amely miatt a kötelezettől a tartása nem várható el.

A szülő tartási kötelezettsége (4:215.§) körében a Csjk. a Csjt.-hez képest - a saját tartásának rovására kifejezés helyett - akként fogalmaz, hogy *a kiskorú gyermek tartására a szülő a saját szükséges tartásának korlátozásával is köteles.*

Kivételt képez, ha a gyermek indokolt szükségletei fedezhetők a gyermek munkával szerzett keresményéből, vagy vagyonának jövedelméből, illetve van a gyermeknek tartásra kötelezhető más egyenesági rokona (például nagyszülő).

A szülő felelőssége szempontjából fontos megemlíteni, hogy a gyermek tartása nemcsak a gyermeket a saját háztartásában nevelő szülő kötelezettsége, hanem azé a szülőé is, aki a tartásdíj formájában teljesíti kötelezettségét.

A (2) bekezdés kivételes rendelkezést tartalmaz, mert a gyámhatóság engedélyezheti, hogy a szülők a tartás költségeinek fedezésére a gyermek vagyonának állagát meghatározott részletekben igénybe vegyék.

Ennek azonban feltétele az, hogy a szülők nem képesek a gyermek tartására és nincs olyan nagyszülő, aki a gyermeket tarthatná, illetve a gyermek indokolt szükségletei nem fedezhetők vagyonának jövedelméből, vagy keresményéből.

Nincs változás a gyermektartás módja tekintetében, mert a Csjk. (4:216.§) a Csjt.-vel egyezően úgy rendelkezik, hogy *a gyermeket gondozó szülő a tartást természetben, a különélő szülő elsősorban pénzben teljesíti.*

Az elsősorban arra utal, hogy a különélő szülő is tarthatja természetben a gyermeket, mert a kapcsolattartás ideje alatt természetben is gondoskodik a gyermekről, de ez a tartás nem vehető figyelembe, és nem számolható bele a tartásdíjba.

A tartásdíj egyfajta átalány összegnek¹⁰ felel meg, amely magában foglalja a gyermekkel kapcsolatosan meghatározott időszakban felmerülő valamennyi kiadást.

A (2) bekezdés azonos a Csjt. rendelkezésével, mely szerint a szülő akkor is kötelezhető gyermektartásdíj fizetésére, ha a gyermek az ő háztartásában él, de tartásáról nem gondoskodik.

Ahogy a Csjt., úgy a Csjk (4:217.§) is a szülők megállapodását tartja elsődlegesnek, hogy a gyermektartásdíj kérdésében megegyezzenek. Mivel a tartásdíj jogosultja nem a szülő, akinek kezéhez a teljesítés történik, hanem a gyermek, ezért a szülőknek a tartásdíjban meg kell állapodnia, mert a gyermek érdekeit figyelembe kell venniük, ugyanúgy a bíróságnak is, amikor a felek megegyezését perbeli egyezségbe foglalja, így a megállapodás bírói kontroll alatt áll.

A (2) bekezdés a bírói gyakorlatot emeli jogszabály szintre, amikor kimondja, hogy *a szülők megállapodhatnak abban is, hogy a gyermekétől különélő szülő a tartási kötelezettségének megfelelő vagyontárgy, vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget.* (Pk.106.sz.állásfoglalás)
A megállapodás akkor érvényes, ha abban meghatározzák azt az időszakot, amelynek tartamára a juttatás a tartást fedezi, és azt a gyámhatóság vagy perbeli egyezség esetén a bíróság jóváhagyja.

A (3) bekezdés szűkített a Pk. állásfoglalás megfogalmazásán, amikor a (3) bekezdésben kimondja, hogy *megállapodás ellenére a bíróság akkor ítélt meg tartásdíjat, ha az a körülmények előre nem látható lényeges változása miatt a gyermek érdekében, vagy valamelyik fél súlyos érdeksérelmének elhárítása miatt indokolt.*

A törvény a szülők megállapodásának megváltoztatását szűkebb keretek közé szorítja, azt egyoldalú kérelem alapján a bíróságnak akkor teszi lehetővé, ha a módosítás a körülmények ésszerűen előre nem látható változása miatt a gyermek érdekében, vagy valamelyik fél súlyos érdeksérelmének elhárítása érdekében indokolt.

A gyermektartásdíj bírósági meghatározására (4:218.§) akkor kerül sor, amennyiben a szülők nem tudnak megállapodni a tartásdíjban.

¹⁰ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Körös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013.

A (2) bekezdés a Csjt-ben foglaltakhoz hasonlóan szabályozza, hogy milyen tényezőket kell a bíróságnak figyelembe venni a gyermektartásdíj meghatározása során, de már nem a gyermek tényleges szükségleteiről, hanem az indokolt szükségletekről tesz említést.

Új rendelkezés a (2) bekezdés e./pontja, mert a Csjk. kiegészíti a korábbi szempontrendszert azzal, hogy *a gyermeknek és rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat* is figyelembe kell venni.

A (3) bekezdés részletesen rögzíti az indokolt szükségleteket, melyek a megélhetéshez, egészségügyi ellátáshoz, neveléshez, taníttatáshoz szükséges rendszeres kiadások.

Új elemként beépíti a törvény a rendkívüli kiadásokat, amelyeket a tartásdíj nem fedez.
(Pk.105.sz.állásfoglalás)

Mellőzi a Csjk. annak kimondását, hogyha a szülők két vagy több gyermek eltartására kötelesek, a tartásdíjat úgy kell megállapítani, hogy egyik gyermek se kerüljön a másiknál kedvezőtlenebb helyzetbe, különösen, ha nem egy háztartásban nevelkednek.

Nem tartja fenn a törvény a gyermektartásdíj szabályai között az apának a szülési költség és a külön jogszabályban meghatározott időre szóló tartás megtérítésére vonatkozó kötelezettségét sem.

A tartásdíjat a kiskorú gyermek esetén is meghatározott összegben kell megállapítani az általános rendelkezések értelmében (4:207.§)

A (4) bekezdés azt rögzíti, *hogy a tartásdíj összegét gyermekeként általában a kötelezett átlagos jövedelmének 15-25 %-ában kell meghatározni.* Az átlagos jövedelem megállapításánál a kötelezettnek a kereset megindítását megelőző évi összes jövedelmét kell alapul venni.

3. A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása

A Ptk. új fejezetben és részletesen szabályozza a továbbtanuló nagykorú gyermek tartását. A Csjt. csak annyit rögzített a rokontartás körében, hogy a tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul.

Az új Ptk. egyrészt a jogalkalmazás által kidolgozott általánosítható jogtételeket, a XXIX.sz. Polgári Elvi Döntést nagymértékben beépítette a törvénybe, másrészt azon túllépett annyiban, hogy a továbbtanuló gyermek tartását a kiskorú gyermek tartásához közelíti.

A törvény a nagykorú gyermek tartására a rokontartásra és a kiskorú gyermek tartására vonatkozó szabályok alkalmazását rendelte, a fejezetben foglalt eltérésekkel. (4:219.§)

Ezt az utaló szabályt a Csjt. nem tartalmazta.

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartásra való jogosultsága feltételeit a 4:220.§ fogalmazza meg, és annak feltételrendszere az alábbi:

- rászorultság, melyet az életpályára való felkészülés indokol, eltérően a kiskorú gyermekétől, amit vélelmezni kell.
- érdemtelenség hiánya,
- kötelezett teljesítőképessége
(figyelembe véve a 4:195.§-t, mely szerint nem köteles mást eltartani, aki ezáltal saját szükséges tartását, vagy a tartás sorrendjében a jogosultat megelőző személy tartását veszélyeztetné, és a 4:202.§-t, mely kimondja, hogy a kiskorú áll a jogosultak sorrendjében az első helyen és így megelőzi a nagykorú gyermeket, a nagykorú pedig a kiskorú után következik és megelőzi a házastársat, volt házastársat, volt élettársat, és valamennyi többi rokont.)

A Csjk. a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának különös feltételeiként meghatározza

- a 4:214.§-ban, hogy a kiskorú gyermekre vonatkozó rászorultsági vélelem legfeljebb 20. évének betöltéséig érvényesül,

- a 4:220.§ (1) bekezdésben, ha szükséges tanulmányai indokolt időn belüli folytatása érdekében arra rászorul. A tartás feltétele nemcsak a szükséges tanulmányok folytatása, hanem az is, hogy ezeknek a tanulmányoknak a folytatására indokolt, azaz ésszerűen elvárható időn belül kerüljön sor. Új rendelkezése a törvénynek annak rögzítése, hogy a gyermeknek a szülőt a továbbtanulási szándékáról késedelem nélkül tájékoztatni kell.

A szükséges tanulmányok körében - a 4:220.§ (2) bekezdésben rögzítettek szerint - a törvény figyelembe vette a felsőoktatás képzési rendszerében bekövetkezett változásokat, a bolognai rendszer szerinti módosulásokat, meghatározza a szükséges tanulmányok körét, és előírja a tanulmányok folyamatos végzésének követelményét.

A (3)-(5) bekezdés tartalmazza, mely esetekben nincs a szülőnek tartási kötelezettsége a nagykorú gyermekével szemben annak ellenére, hogy a gyermek életpályára felkészítő szükséges tanulmányokat folytat:

- érdemtelenség esetén, ha a tartásra kötelezettel kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot,
- ha a gyermek tanulmányi és vizsgakötelezettségének rendszeresen önhibájából nem tesz eleget,
- ha a szülő saját szükséges tartását, vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyeztetné.

A törvény az (5) bekezdésben meghatározza a tartásdíj fizetési kötelezettség felső határát, azt a továbbtanuló nagykorú gyermek 25. életévében jelöli meg. A 25. életév betöltése után a szülő csak rendkívül indokolt esetben kötelezhető tartásra, pl. ha a tanulmányokból már kevés idő van hátra annak befejezéséig, vagy indokkal történt a tanulmányok késői megkezdése.

A Csjt. nem tartalmazta a tartásdíj mértékét. A Csjk. a 4:221.§-ban a kiskorú gyermekekre vonatkozó szabályoktól eltérően különbséget tesz annyiban, hogy *a tartásdíj mértékének meghatározásánál a továbbtanuló gyermek indokolt szükségleteit, saját jövedelmét, vagyoni helyzetét, a tanulmányai folytatásához jogszabály által biztosított kedvezményeket és a szülők teherbíró képességét kell figyelembe venni.* (Kedvezmények: ösztöndíj, tankönyv támogatás,) támogatások pl. diákhitel)

A Családjogi Könyv a 4:222.§-ban nívumként írja elő a továbbtanuló nagykorú gyermek tanulmányait biztosító intézmény kötelezettségeként, hogy a szülőt erre irányuló kérelme esetén tájékoztatni kell a tanulmányok végzésének fennállásáról vagy megszűnéséről.

4. A házastársi tartás

A Ptk. nem a rokonsággal kapcsolatos Negyedik Részben, hanem teljesen külön részekben és címekben szabályozza a házastársi tartást és az élettársi tartást. A Második Részben a Házasság témakörben a házastársi tartást, a Harmadik Részben az élettársi kapcsolat családjogi hatásai címszó alatt az élettársi tartást. Az eltérő helyen való szabályozás a rendszerbeli elhelyezkedésükből adódik.

A házastársi tartást korábban a Csjt. már szabályozta, azonban az élettársi tartás új jogintézményként jelenik meg a magyar jogban.

A Ptk.-nak a Második Rész V. Címe szól a házastársi tartásról, melyet a Csjt.-hez hasonlóan, de attól mégis eltérően szabályoz.

A tartáshoz fűződő jog és a tartási kötelezettség, a házasfelek közötti szolidaritás, különös támogatási kötelezettség körébe tartozik¹¹.

A házastárs tartási kötelezettsége felmerülhet

- a házasfelek együttélése alatt, - a támogatási és a közös háztartás fenntartása iránti kötelezettségként jelenik meg, és vizsgálni kell, hogy a tartásra jogosult házastárs súlyosan kifogásolható magatartása, vagy életvitele mennyiben járult hozzá a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához.
- az életközösség megszűnése után, illetve
- a házasság felbontását követően.

11 Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya/ Petrik Ferenc: Polgári jog Családjog, Az új Ptk.magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013. 72.o

Ez utóbbi két esetben a tartási jogosultság, valamint a tartási kötelezettség feltételeit a Csjk. azonosan rendezi. (4:29.§)

Feltételei:

a jogosult oldalán - a rászorultság fennállása, - objektív elem -

- az önhiba hiánya, - szubjektív elem -

- az érdemtelenység hiánya. (Csak az a magatartás valósít meg érdemteleniségi okot, amely a volt házastársnak, vagy vele együtt élő hozzátartozójának az érdekeit, akár személyi, akár vagyoni érdekeit durván sérti és azt a társadalmi közfelfogás alapján kell megítélni.)

a kötelezett oldalán - a teljesítőképesség. (4:31.§) Nem változott a Csjt.hez képest, hogy a volt házastárstól nem várható el saját tartásának veszélyeztetése, valamint a gyermek megelőzi a tartásra jogosult sorrendjében a volt házastársat, és 4:202.§ b./pont

A házassági életközösség megszűnése, illetve bontás utáni tartási kötelezettséget korlátozza a törvény, mert kimondja, hogy az életközösség megszűnését követő 5 év eltelte után csak különös méltánylást érdemlő esetben követelhető tartás.

Teljesen új rendelkezést iktat be a Csjk. a 4:29.§ (3) bekezdésébe, amikor kimondja, *ha a házastársak között az életközösség egy évnél rövidebb ideig állt fenn és a házasságból gyermek nem született, a volt házastársat rászorultsága esetén az életközösség időtartamával egyező időre illeti meg a tartás*, de ez nem kötelező jellegű, mert különös méltánylást érdemlő esetben a tartást hosszabb időre is meg lehet állapítani.

A tartásra való érdemtelenység (4:30.§) szabályozásánál a Ptk. a Legfelsőbb Bíróság V.sz.Polgári Elvi Döntésében kimunkált legfontosabb szempontokat átemelte az új törvénybe.

A házastársi tartásra vonatkozó rendelkezéseket is a rokонтartásra irányadó szabályokkal együtt kell figyelembe venni, így a házastársi tartás mértékében és módjában a felek megállapodása az irányadó. A 4:206.§ főszabálya szerint a tartást a kötelezett elsősorban pénzben, tartásdíj formájában szolgáltatja.

Teljesen új rendelkezést tartalmaz a 4:32 § amikor rögzíti, amennyiben a volt házastársak a tartás kérdésében és annak fizetési módjában oly módon állapodnak meg, hogy a kötelezett meghatározott vagyontárgy, vagy pénzösszeg átadásával tesz eleget tartási kötelezettségének, a megállapodásukat közokiratba, vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.

Amennyiben a felek ilyen megállapodást kötnek, a törvény kizárja, hogy a jogosult a későbbiek során tartási követelést érvényesítsen a kötelezettel szemben bármilyen más módon.

A 4:33.§ visszautal a rokonság közös szabályainak alkalmazására, és rögzíti a házastársi tartáshoz való jog megszűnésének speciális eseteit. (a jogosult újabb házasságot köt, vagy élettársi kapcsolatot létesít)

5. Élettársi tartás

A Csjk. 4:86. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy *az életközösség megszűnése esetén volt élettársától tartást követelhet az, aki magát önhibáján kívül nem képes eltartani, feltéve, hogy az életközösség legalább egy évig fennállt és az élettársak kapcsolatából gyermek született.*

Feltételei megegyeznek a házastársi tartásával, vagyis

a jogosult oldalán - a rászorultság fennállása, - objektív elem -

- az önhiba hiánya, - szubjektív elem -

- az érdemtelenység hiánya,

a kötelezett oldalán - a teljesítőképeség.

De! A törvény többletkövetelményt is megkíván, az életközösség legalább egy évig tartó fennállását és azt, hogy a kapcsolatból közös gyermek is szülessen.

A különbség a házastársi tartáshoz képest az, hogy az életközösség megszűnésétől számítva az élettársaknál egy éven, a házastársaknál öt éven belül kell a rászorultságnak bekövetkeznie, hogy az élettárs volt élettársától tartást igényelhessen.

A (2) bekezdés rögzíti, *ha a volt élettárs a tartásra az életközösség megszűnését követő egy év eltelte után válik rászorulttá, volt élettársától tartást különös méltánylást érdemlő esetben követelhet.*

A házastársi tartáshoz hasonlóan a bíróság különös méltánylást érdemlő esetben élettársaknál is eltérhet a megjelölt időtartamtól.

A Csjk.4:87. § - a házastársi tartásra vonatkozó érdemteleniséggel azonos - szabályozást ad.

Az (1) bekezdés szerint *érdemtelenisége miatt nem jogosult tartásra az a volt élettárs,*

a) akinek súlyosan kifogásolható életvitele, illetve magatartása járult hozzá alapvetően az élettársi kapcsolat megszűnéséhez;

b) aki az életközösség megszűnését követően volt élettársának vagy vele együtt élő hozzátartozójának érdekeit durván sértő magatartást tanúsított.

(2) Az érdemteleniség elbírálásánál figyelembe kell venni az arra hivatkozó volt élettárs magatartását is.

A Csjk. 4:88.§ a kötelezett tartási képessége körében kiemeli, hogy *nem köteles volt élettársát eltartani, aki ezáltal saját szükséges tartását vagy gyermekének tartását veszélyeztetné.*

A volt élettárs tehát nem köteles saját tartását veszélyeztetni, és a a tartásra jogosultak sorrendjében a volt élettársat megelőzi a gyermek, azaz a kötelezett kiskorú gyermeke és tanulmányait folytató nagykorú gyermeke.

Főszabály az élettársi tartás esetén is a felek megállapodása a tartás mértékében és módjában, elsődlegesen a tartásdíj pénzbeli szolgáltatásában, azonban ugyanúgy, mint a házastársi tartásnál az élettársak közokiratban vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban megállapodhatnak abban, hogy a tartásra köteles élettárs tartási kötelezettségének meghatározott vagyontárgy vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget. Ebben az esetben a juttatásban részesített élettárs a jövőben tartási követeléssel akkor sem léphet fel, ha arra e törvény alapján jogosulttá válik. (4:89.

§)

A Csjk. 4:90. § meghatározza azt, hogy a *tartásra a volt élettárs a különélő házastárssal és a volt házastárssal egy sorban jogosult.*

A családjogi tartás rendelkezései szerint a tartásra jogosultság sorrendjében az élettárs a házastárssal, az elvált házastárssal egy sorba került. Ezzel összhangban mondja ki a törvény azt is, hogy nemcsak a saját szükséges tartás, hanem az - akár kiskorú, akár nagykorú - gyermek tartásának veszélyeztetettsége is mentesíti a másik élettársat az élettársi tartás kötelezettsége alól.

A Csjk. 4:91.§-a alapján *a tartás mértékére, szolgáltatásának módjára, időtartamára és ezek megváltoztatására, a tartási igény visszamenőleges érvényesítésére, a tartáshoz való jog megszűnésére és a tartás megszüntetésére a rokontartás közös szabályait kell megfelelően alkalmazni, azzal, hogy az élettársi tartáshoz való jog megszűnik akkor is, ha az arra jogosult újabb élettársi kapcsolatot létesít vagy házasságot köt.*

6. A fentiekhez kapcsolódóan szeretnék röviden szólni a bizonyítási teherről.

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III.törvény (Pp.) 164. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy *a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el.*

A családjogi tartással összefüggő perekben - a kiskorú gyermek tartása kivételével, mivel az ő vonatkozásában a rászorultságot a törvény alapján vélelmezni kell - a tartásra való rászorultságot, (hogy nincs keresete, jövedelme, vagyona, melyből a megélhetését egészben vagy részben fedezni tudja például betegségéből, vagy más okból adódóan) és az önhiba hiányát (például ingatlanát nem hasznosítja, nem keres munkalehetőséget..), és a törvényben egyedileg meghatározott többletfeltételek fennállását a jogosultnak kell bizonyítania, aki ilyen igény érvényesítésével lép fel.

A kötelezettet terheli a bizonyítás a teljesítőképessége, a tartási képessége körében, valamint a vonatkozásban is, ha a jogosult érdemtelenységére hivatkozik.

III. Gyakorlati tapasztalatok

A Ptk. hatálybalépése óta eltelt három év alatt szerzett tapasztalataim alapján elmondható, hogy a családjogi tartások közül legnagyobb számban, tipikusan a kiskorú gyermek tartása iránti perek fordulnak elő, külön keresetben, illetve a “megegyezésen” alapuló bontóperben érvényesítve.

Nagykorú gyermekek esetén az utóbbi időszakban külön perben gyermektartásdíj megszüntetése iránti keresetek benyújtása volt jellemző a kötelezettek részéről, mert a Csjk-nak azon rendelkezése, hogy annak, akinek a tartásdíjat a kezéhez folyósítják bejelentési kötelezettsége van, ha a jogosult tartásra való rászorultsága megszűnt, a köztudatban még nem terjedt el.

Néhány esetben házastársi tartás iránti igény előterjesztésére is sor kerül, jellemzően a házasság felbontása iránt indított perekben, korosabb házastárs, feleség részéről, mivel alacsony a nyugdíja összege, mert gyerekeket nevelt, később háztartásbeli lett, vagy nem szerzett elegendő biztosítotti jogviszonyt.

Élettárs által tartás iránt benyújtott keresettel még nem találkoztam.

A korábbi években előfordult, hogy a felek a bontóper során a közös ingatlanukon fennálló tulajdonközösséget megszüntették oly módon, hogy a felet terhelő gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget beszámították az őt megillető megváltási árba.

Az utóbbi 5-6 évben, illetve a Ptk. hatálybalépése óta tapasztalataim alapján, a Csjk-ban szabályozottak szerint - a szülő a tartási kötelezettségének megfelelő vagyontárgy vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget - nem fordult elő, mivel tipikus az a helyzet, hogy a felek által felvett hitelek nagysága meghaladja az ingatlanuk forgalmi értékét, és a közös tulajdont sem tudják megszüntetni, így beszámításra sincs lehetőségük.

Véleményem szerint az új Ptk.megalkotásával és hatálybalépésével részletes, áttekinthetőbb lett a családjogi szabályozás, mely nagy mértékben segíti a jogalkalmazókat mindennapi munkájuk során.

Felhasznált jogszabályok:

- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V.törvény Negyedik Könyv
- A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III.törvény
- A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV.törvény
- Magyarország Alaptörvénye
- V. Polgári Elvi Döntés
- XXIX. Polgári Elvi Döntés
- PK. 106.számú állásfoglalás